

**ТЕАТРАЛІЗОВАНА ГРА ЯК ЗАСІБ КОРЕКЦІЇ ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ
ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ**

Афузова Г. В.,

кандидат психологічних наук

Федорова І. В.

Інститут корекційної педагогіки та психології

НПУ імені М. П. Драгоманова

У статті розглядаються особливості театралізованої гри як засобу корекції емоційної сфери дошкільників із затримкою психічного розвитку, знання яких є однією з умов проведення ефективної корекційної роботи з дітьми даної категорії.

Эта статья рассматривает особенности театрализованной игры как метода коррекции эмоциональной сферы дошкольников с задержкой психического развития, знание которых является одним из условий проведения эффективной коррекционной работы с детьми данной категории.

This article is about theatrical games as facilities for correction of emotional sphere children with delay of psychical development. These knowledge are necessary for effective correctional process.

Ключові слова: затримка психічного розвитку, театралізовані ігри, драматизація, емоційно сфера, соціальна адаптація, поведінка.

Ключевые слова: задержка психического развития, театрализованные игры, драматизация, эмоциональная сфера, социальная адаптация, поведение.

Key words: delay of psychical development, theatrical dramatization, emotional sphere, social adaptation, behavior.

Сучасний етап розвитку спеціальної психології характеризується пошуком та розробкою нових психокорекційних технологій для дітей з особливими потребами на основі діяльнісного підходу до особистості. У роботах вітчизняних психологів та педагогів театралізована гра розглядається як діяльність, яка має велике значення для різнобічного розвитку дошкільників, що зумовлено спорідненістю гри та театру – синтетичним видом мистецтва (Л.В.Артемюва, Л.С.Виготський, Н.С.Карпинська, Б.М.Теплов та ін.)

Л.С.Виготський визначає драматизацію або театральну постановку, як найчистіший та поширеніший вид дитячої творчості, так як драматична форма відображення життєвих вражень лежить глибоко в природі дітей та знаходить своє вираження стихійно, незалежно від бажання дорослих. Вона включає різні символіко-моделюючі види діяльності та побудована на основі органічної єдності гри, мовлення, малювання (М.А.Васильєва, Л.А.Венгер, О.М.Дяченко, А.А.Леонтьєв, Н.Ф.Сорокіна, Є.Л.Трусова).

Згідно досліджень І.Ю.Левченка, всі види мистецтва з якими дитина стикається у дошкільному та шкільному віці, впливають на адекватність поведінки, допомагають регулювати емоційні прояви в колективі, сім'ї, сприяють її корекції. Психокорекційний ефект впливу мистецтва виражається також в тому, що спілкування з мистецтвом допомагає дитині «очиститися» від нашарованих негативних переживань, негативних проявів та вступити на новий шлях відношення з оточуючим світом [2].

На важливу роль театралізації у розвитку та вихованні дітей з відхиленнями в розвитку вказують представники зарубіжної спеціальної психології та педагогіки минулого сторіччя: Е.Сеген, Ж.Демор, О.Декролі, а також вітчизняні лікарі: А.І.Граборов, В.П.Кашенко та ін.

Використання театралізованої діяльності для корекції недоліків у розвитку дітей із затримкою психічного розвитку (ЗПР) в сучасній психології стає актуальною проблемою. В дослідженнях підкреслюється універсальний характер даного виду мистецтва, так як він сприяє формуванню різноманітних знакових систем, розвитку пізнавальної, рухової сфери, а також соціалізації дітей (С.І.Мерзлякова, Л.Г.Міланович, Н.Ф.Сорокіна та ін.)

Застосування театралізованої гри як засобу корекції при затримці психічного розвитку у дітей дошкільного віку зумовлене особливостями в їх інтелектуальній, емоційній, мовленнєвій та особистісній сфері, які широко висвітлені в психолого-педагогічній літературі (В.І.Лубовський, Т.П.Артем'єва, С.Г.Шевченко, М.С.Певзнер та ін.). Так, структура затримки психічного розвитку в дошкільному віці визначається недостатньою сформованістю мотиваційної сторони психічної діяльності, операцій мислення (аналіз та синтез), труднощами у формуванні провідного виду діяльності та пізнавальних процесів, а саме логічного запам'ятовування, словесно-

логічного мислення, просторово-часових уявлень і активної функції уваги [2, с. 154].

Особливе місце в структурі затриманого психічного розвитку належить незрілості емоційно-вольової сфери, яка є одним із факторів гальмування пізнавальної діяльності. В дослідженнях М.С.Певзнер та Т.А.Власової відмічається, що для дітей із ЗПР характерне, перш за все, відставання у розвитку емоцій та спілкування. Найбільш вираженою є емоційна лабільність, невмотивована зміна настрою та емоцій. Недорозвиток емоційної сфери проявляється у слабкій диференційованості та недостатньому розумінні як чужих, так і власних емоцій [3]. Також у дітей з ЗПР із запізненням формуються навички комунікації і потреба у спілкуванні, що відображається у недорозвитку колективних видів діяльності за умови збереженості певної потреби у спілкуванні з дорослими. При психічній загальмованості поряд з особистісною незрілістю у таких дітей проявляється несамостійність, нерішучість, повільність, надмірна прив'язаність до батьків, що призводить до труднощів адаптації у дитячому колективі. Таким чином, увагу в корекційно-педагогічному процесі приділяють, з одного боку, передумовам емоційного розвитку, а з іншого – розвитку основних функцій мовлення: комунікативної, пізнавальної та функції регуляції діяльності.

Вивчення впливу театралізованої гри на розвиток дошкільників із затримкою психічного розвитку, які належать Є.А.Єнжановій, Є.А.Медведевій, М.І.Лисиній, І.Ю.Левченко, Л.Н.Комісаровій, Т.А.Добровольській показало, що заняття мистецтвом будь-якого виду сприяє сенсорному розвитку дітей даної категорії, формує мотиваційну сторону продуктивної діяльності, сприяє диференціації сприймання, розвитку моторики, а також забезпечує розвиток довільної уваги, уяви, мовлення та комунікативності.

За даними Є.А.Медведевої, театралізована діяльність, яка займає особливе місце в корекції дошкільників із затримкою психічного розвитку, сприяє позитивній динаміці в якісному розвитку уяви, формуванні її творчого компоненту. Вона забезпечує становлення звуко-символьної функції мислення, довільності уваги, корекції психоемоційного стану, а також сприяє розвитку багатьох компонентів особистості дітей [2].

Фахруддінова В.Ф. вказує на те, що необхідно розрізнати театралізовані ігри в залежності від провідних способів емоційної виразності, за допомогою якої розігрують тему, сюжет – це режисерські ігри та ігри-драматизації. У режисерських іграх дитина або дорослий не являється дійовою особою, вони створюють сцени, ведуть роль іграшкового героя. Вони діють за нього, зображуючи його інтонацією, мімікою, пантоміміка тут обмежена. Ігри-драматизації засновані на власних діях виконавця ролей. Такий поділ ігор має на меті диференційований підхід до кожної дитини через її психофізичні особливості [1]. Вивчення театральної діяльності дошкільників із ЗПР доводить більшу ефективність корекційного впливу за умови, коли і в режисерських, і в образно-рольових драматизаціях немає жорстко обмежених прив'язувань до літературного сюжету, у грі допускаються імпровізації в тексті та композиції у процесі співпраці дітей та психолога [4].

Після спеціального навчання у дошкільників із ЗПР елементи творчості спостерігаються і в образно-рольових іграх, і в режисерських. Вони можуть проявлятися у трьох напрямках – як продуктивна (творча інтерпретація заданого сюжету або складання власних сюжетів) або репродуктивна творчість (мовленнева, рухова, пластична) та оформлення (обстановка гри, декорації, костюми) [1].

Спілкування з оточуючими і розвиток предметної діяльності дошкільників з ЗПР призводить до появи у них передумов емоційно-комунікативних потреб. Але ці передумови будуть нереалізовані, якщо дорослі не будуть спеціально керувати цим процесом. Необхідно створювати такі умови, такі ситуації, в яких у дітей виникне потреба у емоційно-комунікативній взаємодії, що носила б пізнавальний та творчий характер. Є.А.Медведева вважає, що для того, щоб дитина могла відчувати свою соціальну значимість у театралізованій діяльності, дитячі вистави обов'язково слід демонструвати іншим. Такі театралізовані вистави за мотивами казок можуть проводитися під фонограму, якщо дітям важко запам'ятати текст та пластичний образ. У цьому випадку дитина менше боїться припустити помилки в ролі та більше зосереджується на невербальній виразності персонажу. Велике значення для дошкільників має не тільки участь у дитячій виставі, але і участь у її підготовці [2]. Активна участь дітей у підготовці вистави, її атрибутів, декорацій допомагає подолати комунікативний бар'єр та краще адаптуватися у колективі, показати свої власні якості та навчитися помічати особливості інших дітей та правильно реагувати на них. Важливим аспектом є розвиток мовлення дітей даної категорії, так як у більшості з них є з цим проблеми. Розучування та переказування текстів, пісень, постійне спілкування один з одним допомагає дітям краще оволодіти мовленнєвими навичками [4].

Театралізовано-ігровій діяльності властивий не лише розвиток і корекція пізнавальної та емоційної сфери, а й становлення особистості дитини з затримкою психічного розвитку, оскільки участь у цій діяльності створює умови та можливості для її соціальної адаптації. На думку І.А.Грошенкової, театралізована діяльність дозволяє вирішувати багато факторів: від ознайомлення з суспільними явищами до формування елементарних уявлень про письмо, лічбу та ін. Характерне для драматизації образне, яскраве зображення соціальної дійсності, явищ природи знайомить дітей з оточуючим світом в усьому його різноманітті, а вміло поставлені питання при підготовці підштовхують думати, аналізувати досить складні ситуації, робити висновки, узагальнювати [2].

Тематика театралізованих ігор, як правило, має повчальний напрямок, який заключається в кожній казці та повинна знайти місце в імпровізованих постановках. Це – дружба, доброта, чесність, сміливість. Дитина починає ототожнювати себе з образом. Здатність до такої ідентифікації дозволяє через образи впливати на дітей. Самостійне розігрування ролі дітьми із затримкою психічного розвитку дозволяє формувати досвід моральної поведінки, вміння здійснювати вчинки згідно цих норм [2, с. 163].

Таким чином, дослідження Є.А.Медведєвої та І.Ю.Левченка показали, що театралізовані ігри виховують у дітей виразність рухів і мовлення, розвивають фантазію, уяву, творчу самостійність, удосконалюють увагу, зорове сприймання. Ця форма роботи дає можливість психологу успішно реалізувати цілий ряд задач, однією з яких є соціально-емоційний розвиток дітей. Але більш високі потенційні можливості дошкільників із ЗГР у будь-якому певному виді діяльності не знімають необхідності розвитку цих якостей в інших видах мистецтва. Активізація навіть слабо виражених особистісних проявів в тих видах мистецтва, в яких дитина відчуває труднощі (в силу наявних порушень), необхідна, оскільки забезпечує всебічний гармонійний розвиток

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ілляшенко Т. Затримка психічного розвитку у дітей: причини виникнення та корекція // Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство: Наук. метод. зб. – К., 2000. – 164 с.
2. Е.А. Медведєва, І.Ю. Левченко, Л.Н. Комиссарова, Т.А. Добровольская. Артпедагогика и арттерапия в специальном образовании: Учебник для вузов. – М.: Академия, 2001. – 248 с.
3. Лубовский В.И., Кузнецова Л.В. Психологические проблемы задержки психического развития // Дети с задержкой психического развития / Под ред. Т.А. Власовой, В.И. Лубовского, Н.А. Цыпиной. – М., 1984. – 286 с.
4. Тарасюк С. Внутрішні чинники соціально-комунікативної активності дітей із затримкою психічного розвитку // Дефектологія. – 2001. – №2. – С.14-17.

УДК 376-056.36:159.952

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ВЛАСТИВОСТЕЙ УВАГИ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З РОЗУМОВОЮ ВІДСТАЛІСТЮ

Бугера Ю.Ю.

Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка

У даній статті розглядаються питання становлення уваги у нормально розвинених та розумово відсталих молодших школярів та визначаються умови розвитку її властивостей під час навчальних занять.

В данній статті розглядаються питання розвитку уваги в нормально розвинених та розумово відсталих молодших школярів та визначаються умови розвитку її властивостей під час навчальних занять.

Summary: This article examines the development of attention in normally developed and mentally younger pupils and the conditions of the properties during training sessions.

Ключові слова: увага, порушення уваги, властивості уваги, корекція уваги.

Ключевые слова: внимание, нарушения внимания, свойства внимания, коррекция внимания.

Keywords: attention, violation of attention, properties of attention, correction of attention.

На сучасному етапі в Україні відбуваються якісні зміни не лише в системі загальної, але й спеціальної освіти дітей. Свідченням цього є оновлення структури навчальних закладів різних типів і змісту навчання в них відповідно до вимог Державного стандарту загальної та спеціальної (корекційної) освіти, що, зокрема, обґрунтовано в законі України «Про освіту», «Законі про спеціальну освіту», «Концепції спеціальної освіти дітей з особливостями психофізичного розвитку в Україні на найближчі роки та перспективу», «Концепції державного стандарту спеціальної освіти».

У психічному розвитку розумово відсталих дітей вагоме місце відводиться проблемі дослідження уваги як базової складової психічного процесу, що тісно пов'язано з перцептивно-когнітивним розвитком дитини.